

RP 206/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 5 § i språklagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att språklagen ändras. Enligt propositionen ska det under den tioårsperiod för vilken statsrådet har bestämt att en kommun ska vara enspråkig, på begäran av kommunfullmäktige och genom förordning av statsrådet, få bestämmas att kommunen ska bli tvåspråkig. Lagen avses träda i kraft den 1 december 2014.

MOTIVERING

1 Nuläge och föreslagna ändringar

Med stöd av 5 § 1 mom. i språklagen (423/2003) bestäms genom förordning av statsrådet vart tionde år på grundval av den officiella statistiken vilka kommuner som är tvåspråkiga och vilket majoritetsspråket är samt vilka kommuner som är enspråkigt finska eller svenska. Med stöd av 2 mom. ska statsrådet bestämma att en kommun är tvåspråkig, om kommunen har både finskspråkiga och svenskspråkiga invånare och minoriteten utgör minst åtta procent av invånarna eller minst 3 000 invånare. Statsrådet ska bestämma att en tvåspråkig kommun ska bli enspråkig, om minoriteten består av färre än 3 000 invånare och minoritetens andel har sjunkit under sex procent. Om fullmäktige i en kommun begär det, kan statsrådet genom förordning bestämma att kommunen är tvåspråkig under följande tioårsperiod även om den annars skulle vara enspråkig. Med andra ord bör statsrådet bestämma att en kommun som uppfyller nämnda gränsvärden är tvåspråkig. Statsrådet kan bestämma att en kommun som inte uppfyller gränsvärdena är tvåspråkig på begäran av en kommuns fullmäktige. Förordningen om kommuners språkliga indelning ges vart tionde år.

De språkliga rättigheterna och skyldigheterna enligt språklagen bestäms i huvudsak enligt kommunens eller någon annan myndighets språkliga status. I speciallagstiftning föreskrivs om språkliga rättigheter inom vissa förvaltningsområden, som delvis avviker från kommunens språkliga status. Grundläggande utbildning och dagvård ska ordnas för båda språkgrupperna oavsett kommunens språkliga status. Tvåspråkiga kommuner ska tillhandahålla tjänster och även i övrigt i regel agera på båda språken. Eftersom kommunens språkliga indelning i regel bestämmer invånarens rätt att få tjänster på nationalspråken och bland annat handläggningsspråket i ett förvaltningsärende, har kommunens språkliga status en väsentlig betydelse för hur de språkliga rättigheterna tillgodoses.

Kommunernas språkliga status har senast fastställts genom statsrådets förordning som trädde i kraft den 1 januari 2013 och gäller till utgången av 2022 (statsrådets förordning om kommunernas språkliga status åren 2013–2022; 53/2013). Enligt förordningen har Fastlandsfinland år 2013 tre enspråkigt svenskspråkiga kommuner och 30 tvåspråkiga kommuner. I 12 av de tvåspråkiga kommunerna är svenskan majoritetsspråk. De övriga kommunerna i Fastlandsfinland är finskspråkiga. I fråga om en av kommunerna i den gällande förordningen har det på begäran av fullmäktige bestämts att kommunen ska vara tvåspråkig även om den annars skulle vara enspråkig.

Sedan förordningen utfärdades har frågan aktualiserats om huruvida statsrådet har befogenhet att göra en enspråkig kommun tvåspråkig mitt under den tioårsperiod för vilken statsrådet har bestämt att kommunen ska vara enspråkig. Förordningen har tolkats så att statsrådet, förutom med anledning av en ändring av kommunindelningen, med stöd av språklagens 5 § ostridigt får ändra en kommuns språkliga status följande gång först från ingången av 2023, när den statsrådsförordningen som senast utfärdats om frågan upphör att gälla.

Ändringsförslaget har samband med lagen om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice (RP 38/2014 rd). Den lagen träder i kraft den 1 januari 2015. Efter ändringen kommer antalet svenskspråkiga invånare i åldern 6–15 år inte längre att påverka statsandelarna. Endast i fråga om tvåspråkiga kommuner ska antalet finsk- och svenskspråkiga i kommunen påverka fastställandet av statsandelen. Kommuner med invånare i båda språkgrupperna, som inte bestämts vara tvåspråkiga i statsrådets förordning ska inte längre ha rätt till språkförhöjning. Med stöd av den gällande lagen kan dessa kommuner bli tvåspråkiga först från ingången av 2023. Genom den föreslagna ändringen förhindrar man att ändringen av statsandelarna ger kommunerna sämre ekonomiska förutsätt-

ningar att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna.

I språklagens 5 § föreslås ett nytt 3 mom. med stöd av vilket det på begäran av kommunfullmäktige och genom förordning av statsrådet får bestämmas att kommunen ska vara tvåspråkig. Ändring av den språkliga statusen ska alltså inte längre vara beroende av tidpunkten då den tioårsperiod som bestäms i den förordning som utfärdas med stöd av 1 mom. börjar och slutar. Statsrådet ska däremot inte under den tioårsperiod som bestäms i språklagen kunna besluta att kommunen på fullmäktiges begäran ska övergå från att vara tvåspråkig till att vara enspråkig. Den förordning som utfärdas med stöd av 3 mom. ska upphöra att gälla samtidigt som den statsrådsförordning som avses i 1 mom. Statsrådet ska fortfarande vart tionde år bestämma om samtliga kommuners språkliga status.

Avsikten är att om en kommun under år 2014 har beslutat att ansöka om att bli tvåspråkig, ska det föreskrivas att kommunen är tvåspråkig från och med ingången av år 2015. Efter detta ska statsrådets förordning om ändring i den språkliga indelningen utfärdas senast den 30 juni året före det år då ändringen träder i kraft, så att ändringarna kan beaktas i följande års budgetförfarande.

2 Propositionens konsekvenser

2.1 Ekonomiska konsekvenser

Förslaget har samband med lagen om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice som träder i kraft den 1 januari 2015. I det nya systemet ska tvåspråkighet utgöra en grund för bestämmande av de kalkylerade kostnaderna. Avsikten är att en tvåspråkig kommun ska ersättas för kostnaderna för tvåspråkigheten. Språkhöjningen som tidigare hört till den allmänna delen av statsandelen för kommunal basservice samt tvåspråkighetstillägget som tidigare hört till de kalkylerade kostnaderna för förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt för allmänna bibliotek och kulturverksamhet samt tillägget som baserat sig på antalet

svenskspråkiga 6–15-åringar i kommunen kombineras till en enda kalkylerad kostnad för tvåspråkighet. Detta har i sin tur negativa konsekvenser för enspråkiga kommuners ekonomi. Med stöd av detta förslag kan kommuner som tidigare har fått statsbidrag på grundval av kommuninvånarnas språk och som till följd av statsandelsreformen förlorar dessa bidrag ansöka om att bli tvåspråkiga.

I 10 § i lagen om statsandel för kommunal basservice föreskrivs om tvåspråkighet. År 2015 är det per invånare bestämda grundpriset för tvåspråkigheten 269,61 €/invånare. Propositionens ekonomiska konsekvenser gäller moment 28.90.30 under finansministeriets huvudtitel. Statsandelsreformen behandlades inom ministerarbetsgruppen för förvaltning och regional utveckling den 10 april 2014 och i detta sammanhang beslöt ministerarbetsgruppen att kommunerna ska erbjudas möjlighet att ansöka om att bli tvåspråkiga genom att ändra förordningen som gäller detta. När frågan har utretts vidare har det framkommit att förordningen inte ostridigt kan ändras utan en lagändring. Utredningsarbetet beträffande detta blev klart i juni 2014. De ekonomiska konsekvenserna av lagändringen har inte kunnat beaktas i det senaste beslutet om ramarna för statsfinanserna. Under justitieministeriets huvudtitel har inte reserverats medel för anslagsöverföringar. Därtill måste det beaktas att anslagssituationen under justitieministeriets huvudtitel är mycket stram. Förslaget har konsekvenser för statsfinanserna i det fall att en enspråkig kommun föreskrivs bli tvåspråkig. Sannolikheten för att en kommun på eget initiativ ansöker om att bli tvåspråkig uppskattas vara störst i sådana kommuner där den språkliga minoritetens andel är stor. Det är sannolikt att Närpes kommun föreskrivs vara tvåspråkig från och med ingången av år 2015, varvid konsekvenserna för statsfinanserna uppgår till 2,1 miljoner euro. Utöver detta uppskattas konsekvenserna för statsfinanserna på längre sikt uppgå till högst 2,7 miljoner euro per år, om nya kommuner föreskrivs vara tvåspråkiga. Dessa eventuella ytterligare ändringar skulle ske tidigast år 2016.

2.2 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Myndigheterna ska i sin verksamhet självant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. En tvåspråkig myndighet ska betjäna allmänheten på finska och svenska. Myndigheten ska både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken. När en tvåspråkig myndighet tar kontakt med enskilda individer eller juridiska personer ska myndigheten använda deras eget språk, om den vet vilket det är eller utan oskäligt besvär kan få reda på det, eller använda både finska och svenska.

Om kommunens status ändras från enspråkig till tvåspråkig utvidgas dess skyldigheter att betjäna och ordna service på finska och svenska. Kommunen bör förbereda sej för detta i tillräckligt god tid.

2.3 Språkliga konsekvenser

Förslaget gör det möjligt för en kommun att ändra sin status från enspråkig till tvåspråkig tidigare än vad som är fallet i dag. Därmed kommer de grundläggande rättigheterna att tillgodoses i större utsträckning. Detta förutsätter att den enspråkiga kommun som blir tvåspråkig planerar och organiserar sin verksamhet på det sätt som förutsätts enligt språklagstiftningen och reglerna för språklig service i kommunen.

3 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid justitieministeriet. Utlåtande om propositionen begärdes av statsrådets kansli, finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, regionförvaltningsverken, Finlands kommunförbund och Svenska Finlands folkting. Därtill har Piratpartiet r.p. och Samarbetsförbundet kring funktionshinder r.f. gett utlåtande. Största delen av utlåtandegivarna understödde en ändring.

Utlåtandetiden var tre veckor. Längden för utlåtandetiden motiveras med att förslaget till regeringens proposition är kortfattat och att förslaget föranleds av lagen om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice som träder i kraft 1.1.2015.

4 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 december 2014. Avsikten är att statsrådet ska få bestämma att en kommun ska bli tvåspråkig från och med den 1 januari 2015, dvs. vid samma tidpunkt som lagen om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice träder i kraft.

5 Förhållande till grundlag och lagstiftningsområde

I grundlagens 17 § 2 moment tryggas vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk. Allmänna bestämmelser om tryggnade av rätten att använda nationalspråken finns i språklagen (423/2003).

Grundlagens 17 § 2 moment andra mening innehåller ett uppdrag för den offentliga makten att tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällsliga behov enligt lika grunder. Med detta förutsätts i sin tur inte bara att språken ska behandlas formellt lika utan också att den faktiska jämlikheten mellan finskspråkiga och svenskspråkiga garanteras.

Tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna som gäller finska och svenska och som tryggas i 17 § 1 och 2 mom. i grundlagen i kommuner och samkommuner har i språklagen bundits vid kommunens språkliga ställning. Individens rätt att använda sitt eget språk påverkas av om det är fråga om en enspråkig eller en tvåspråkig kommun och vilket som är kommunens majoritetsspråk. Därför kan sådana ändringar i kommunstrukturen som påverkar kommunens språkliga ställning ha betydande verkningar även för individens språkliga rättigheter. Förvaltningslösningar är en del av skyddssystemet för språkliga rättigheter.

Enligt regeringens uppfattning kan det lagförslag som ingår i propositionen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 5 § i språklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i språklagen (423/2003) 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 480/2013, som följer:

5 §

Språklig indelning

Kommunerna utgör grundenheten för den språkliga indelningen. Kommunerna är antingen *enspråkiga* eller *tvåspråkiga*. Genom förordning av statsrådet bestäms vart tionde år på grundval av den officiella statistiken vilka kommuner som är tvåspråkiga och vilket majoritetsspråket är samt vilka kommuner som är enspråkigt finska eller svenska.

Statsrådet ska bestämma att en kommun är tvåspråkig, om kommunen har både finskspråkiga och svenskspråkiga invånare och minoriteten utgör minst åtta procent av invånarna eller minst 3 000 invånare. Statsrådet ska bestämma att en tvåspråkig kommun ska bli enspråkig, om minoriteten består av färre än 3 000 invånare och minoritetens andel har sjunkit under sex procent.

Om fullmäktige i en kommun begär det, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att kommunen är tvåspråkig även om den annars skulle vara enspråkig. En sådan statsrådsförordning upphör att gälla när en statsrådsförordning som avses i 1 mom upphör att gälla.

Om kommunindelningen ändras, ska det samtidigt bestämmas vilken inverkan ändringen har på kommunernas språkliga status. Om en tvåspråkig kommun till följd av en ändring i kommunindelningen blir en del av en sådan ny kommun som enligt 2 mom. borde bestämmas vara enspråkig, ska den nya kommunen likväl vara tvåspråkig. Den språkliga statusen för en sådan kommun får inte ändras genom en statsrådsförordning som utfärdas med stöd av 1 mom.

Denna lag träder i kraft den 20.

Helsingfors den 23 oktober 2014

Statsministerns ställföreträdare, finansminister

ANTTI RINNE

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

Lag

om ändring av 5 § i språklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i språklagen (423/2003) 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 480/2013, som följer:

Gällande lydelse

5 §

Språklig indelning

Statsrådet skall bestämma att en kommun är tvåspråkig, om kommunen har både finskspråkiga och svenskspråkiga invånare och minoriteten utgör minst åtta procent av invånarna eller minst 3 000 invånare. Statsrådet skall bestämma att en tvåspråkig kommun skall bli enspråkig, om minoriteten består av färre än 3 000 invånare och minoritetens andel har sjunkit under sex procent. *Om fullmäktige i en kommun begär det, kan statsrådet genom förordning bestämma att kommunen är tvåspråkig under följande tioårsperiod även om den annars skulle vara enspråkig.*

Föreslagen lydelse

5 §

Språklig indelning

Statsrådet ska bestämma att en kommun är tvåspråkig, om kommunen har både finskspråkiga och svenskspråkiga invånare och minoriteten utgör minst åtta procent av invånarna eller minst 3 000 invånare. Statsrådet ska bestämma att en tvåspråkig kommun ska bli enspråkig, om minoriteten består av färre än 3 000 invånare och minoritetens andel har sjunkit under sex procent.

Om fullmäktige i en kommun begär det, kan det genom förordning av statsrådet föreskrivas att kommunen är tvåspråkig även om den annars skulle vara enspråkig. En sådan statsrådsförordning upphör att gälla när en statsrådsförordning som avses i 1 mom upphör att gälla.